

בוגרי מסגרות השמה חוץ-ביתית בישראל: אתגרים והזדמנויות לשינוי

ברכי בן סימון
תמיר זאוסמר
טל ארזי

עריכת לשון: סיגל אשכנזי
עיצוב גרפי: ענת פרקו טולדנו

עורכת ראשית: רויטל אביב מתוק

המחקר הוזמן ומומן על ידי קרן משפחת שעשוע.

הצעה לציטוט (APA):
בן סימון, ב', זאוסמר, ת' וארזי, ט' (2026). בוגרי מסגרות השמה חוץ-ביתית בישראל:
אתגרים והזדמנויות לשינוי. דמ-087-26. מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל

מכון מאירס ג'וינט ברוקדייל

ת"ד 3886 ירושלים 9103702

טלפון: 02-6557400

brook@jdc.org | brookdale.jdc.org.il

בוגרי מסגרות השמה חוץ-ביתית בישראל: אתגרים והזדמנויות לשינוי

רקע

מדי שנה מסיימים אלפי צעירים את שהותם במסגרות השמה חוץ-ביתית. המעבר לבגרות של צעירים אלו הוא חד ומואץ ונטול רשת תמיכה יציבה. הם נדרשים להתמודד עם החלטות בתחומי חיים מרכזיים, לעיתים בלא עורך משפחתי או רצף ליווי מותאם. מטרות המחקר היו לבחון את ההכנה למעבר לבגרות של מתבגרים במסגרות השמה ואת מערך הליווי והתמיכה הניתן להם לאחר סיום ההשמה, לזהות חסמים ופערים ולגבש תובנות וכיווני פעולה לשיפור ההכנה. המידע התבסס על סקירת ספרות עדכנית, על ראיונות עומק חצי-מובנים עם 13 נשות מקצוע ועל דיונים בוועדה של מומחים מניסיון חיים – בוגרי מסגרות השמה.

ממצאים

1 מעבר חד לבגרות בלי רצף תמיכה

בוגרי מסגרות השמה חווים מעבר חד ממסגרת עוטפת ומכילה למציאות שבה התמיכה מועטה הרבה יותר ולרבים מהם אין כתובת לפנייה בעת הצורך.

”היציאה עצמה מרגישה חשופה, לא מוגנת, שהקרקע נשמטת מתחת הרגליים.”
[צעירה, 26]

2 היעדר עורך משפחתי מכיל את הסיכון

היעדר תמיכה משפחתית מעמיק את הקשיים במעבר לבגרות ומפחית את יכולת הצעירים להיעזר ברשתות תמיכה בלתי פורמליות. התחושה בקרב הצעירים היא בדידות ואחריות מוקדמת.

”היו לי המון לילות שבכיתי שאין לי משפחה ואימא להתקשר אליה...”
[צעירה, 30]

3 פער בין מענים קיימים ובין נגישות ומימוש בפועל

יש מענים לא מעטים ותוכניות עבור בוגרי מסגרות השמה, אך הצעירים מתקשים למצות את הזכויות שלהם בשל פיזור מידע בין מערכות, עומס בירוקרטי, תיווך לא מספיק וחוסר אמון במערכת.

”אין סוף כשלים בירוקרטיים שצריך לעבור כדי להצליח למצות זכויות.”
[אשת מקצוע]

4 זירת ההתערבות העיקרית במסגרות ההשמה היא תוכניות המתמקדות בהכנה מעשית למעבר לבגרות

הממצאים מלמדים על נטייה להתמקד בפעולות ישירות הקשורות במוצהר לשלב המעבר עצמו, כלומר בהכנה אינסטרומנטלית, ואילו להתערבויות בהיבטים רגשיים, חברתיים וזהותיים מוקדשת תשומת לב מועטה.

5 רכז הבוגרים כמנגנון מארגן של ההכנה למעבר לבגרות

לתוכניות המעבר ולליווי אחר סיום ההשמה מטעם המסגרות אחראים היום בעיקר רכזי הבוגרים, שתפקידם ליצור רצף בין המסגרת לחיים בקהילה. במרבית סוגי המסגרות מדובר בתפקיד חדש בתהליכי פיתוח והתגבשות.

מה עלה מן המומחים מניסיון חיים?

■ אובדן מעטפת התמיכה בתום ההשמה	■ בדידות והיעדר מסגרת חברתית לאחר סיום ההשמה
■ צורך בליווי מתמשך ובכתובת קבועה, זמינה ומחויבת	■ צורך בפיתוח קהילות עמיתים של בוגרי מסגרות השמה לשיתוף, העברת מידע, תמיכה הדדית והובלת יוזמות בידי הצעירים עצמם
■ צורך בהכנה מעשית לחיים עצמאיים	
■ קושי במיצוי זכויות ובהתמודדות עם בירוקרטיה	

סיכום

המחקר מצביע על חסמים מערכתיים בהכנה של צעירים למעבר לבגרות ועל מחסור במענים מותאמים. המעבר לבגרות מתרחש לעיתים בלי המשך תמיכה, בלי תיאום בין מערכות ובלי הבחנה מספקת בצורכיהם הייחודיים של צעירים מקבוצות מגוונות. תפיסות עדכניות מדגישות את הצורך במעבר הדרגתי, רב-ממדי ומותאם אישית.

כיווני פעולה עיקריים

1.

חיזוק יכולות ארגוניות להכנת הצעירים למעבר לבגרות: תמיכה כלכלית בעמותות המלוות בוגרי מסגרות השמה; חיזוק הכשרה ייעודית של כוח האדם במסגרות ההשמה; הטמעת כלים להערכת צרכים; פיתוח תכנים מובנים לתוכניות הכנה וערכות להקניית כישורי חיים; הקמת פלטפורמה נגישה למידע על זכויות ומענים; מיפוי צרכים ומענים שיטתי כבסיס לתיעדוף תחומי ההשקעה של קרן משפחת שעשוע; חיזוק שותפות צעירים בעיצוב ובבקרה של מענים ופיתוח מנגנונים לשיתוף צעירים; חיזוק תחום ההתערבויות המשפחתיות.

2.

קידום עבודה מבוססת הערכה ומדידה שוטפת: עידוד מחקר ועבודה מבוססת נתונים, ובכלל זה מעקב אחר מצב בוגרי מסגרות ההשמה; חיזוק ופיתוח תשתית נתונים לאומית.

3.

קידום פעולות לשינוי מדיניות: פיתוח מדיניות התמיכה בצעירים אחרי גיל 18; חיזוק שיתופי פעולה מדינה-חברה אזרחית.